Scientific Chronicles of the Turkic World
Төрки дөнья фәнни хроникасы
Научная хроника тюркского мира

LATEST EVENTS IN 2016

On September 13-18, 2016, Mirphatikh Zakievich Zakiev, Alphiya Shavketovna Yusupova, Gulshat Raisovna Galiullina and Zoya Nikolaevna Kirillova, professors of Tatar Philology Department at Kazan (Volga region) Federal University, took part in the 10th Russian Scientific-Practical Conference "Key Issues of Turkic Language Studies and Orientalism: History, Ethnogeny, Language and Literature of Turkic Peoples in the Crimea" held in Tavrida National University named after V.I.Vernadsky.

The conference was organized by the Faculty of the Crimean Tatars and Oriental Philology of Tavrida National University named after V.I.Vernadsky, the Crimean Historical Museum-Reserve Larishes (Ларишес) with the financial support of the Russian Humanitarian Science Foundation. It attracted scholars from Moscow, St. Petersburg and from the Republics of Tatarstan, Bashkortostan, Chuvashiya, Dagestan and others.

On September 14, during the plenary meeting, M.Z.Zakiev, Doctor of Philology, a member of the Academy of Sciences, spoke about the linguistic traces of ancient Turkic peoples and naming units with Turkic origins. Professor A.Sh.Yusupova, Doctor of Philology, head of the Tatar Philology Department, supervised the work of the section "Turkic Languages Studies" and presented a report on bilingual dictionaries of Turkic peoples. Professor G.R.Galiullina, Doctor of Philology, Head of the Department of Modern Tatar Language and Instruction, spoke about precedent names in modern Tatar. Associate Professor Z.N.Kirillova, Candidate of Philology in the Department of the Tatar Language History and Turkic Linguistics, presented the Scientific Society of Tatar Studies. These presentations were of great interest to the audience.

The 10th Russian Scientific-Practical Conference has united the scholars of Turkic languages, literature, history and culture. They discussed a great amount of issues, sharing results of scientific research, new ideas, and learning the harsh history of the Crimean Tatars.

Kazan held a grand meeting devoted to the 25th anniversary of the Academy of Sciences of the Republic of Tatarstan. Attendees included Mintimer Shaimiev, the First President of Tatarstan, Rimma Ratnikova, Deputy Chairman of Tatarstan State Council, Taliya Habreeva, Vice-President of the Russian Academy of Sciences, Mahmut Gareev, Professor, Russian Army General, Doctor of History and Military Sciences, Engel Fattakhov, Minister of Education and Science in the Republic of Tatarstan, Adel Vafin, Tatarstan Minister of Health Care, and representatives of scientific societies from different regions of Russia, the CIS and foreign countries, researchers and public figures of the Republic of Tatarstan.

The meeting was opened by Myakzyum Salakhov, the President of the Academy of Sciences of the RT, who presented his report "The Tatarstan Academy of Sciences celebrates 25 years of its public service".

Mintimer Shaimiev, the State Counsellor of the Republic of Tatarstan greeted the participants of the meeting on behalf of Rustam Minnikhanov, the President of the Republic, congratulated the audience on the Tatarstan Academy of Sciences anniversary. He also remarked that the past 25 years was a fruitful period for the Academy of Sciences. "By now, we have determined our position in academia, developed a programme till year 2030, and we know what should be done. The thing is that we need to be ready to respond to any challenges to ensure a steady development of the Republic. Moreover, we are expected to be able to provide a foundation for a sustainable development of our Republic. The last is impossible without scientific progress, innovations, and utilizing our scientific potential", he said.

Speaking about the accomplishments of Tatarstan Academy of Sciences, Mintimer Shaimiev also mentioned two projects initiated by A.Khalikov Institute of Archaeology: the 7-volume "History of the Tatars", and the 6-volume Tatar Encyclopedia, published in Russian and Tatar. Mintimer Shaimiev also noted that recognition of the Kazan Kremlin and Bolgar Historical and Archaeological Complex as UNESCO world heritage sites is another accomplishment of Tatarstan scientists.

Mintimer Shaimiev emphasized the role of the Republican scientific community in starting the Bulgarian Islamic Academy, which is under construction at the moment. The academy is intended to offer degrees in Theology and study the academic heritage left by outstanding Tatar theologians of the 17th-20th centuries.

"By now we have gained confidence in the appropriateness of the chosen direction as for all these years we managed to have provided progressive and innovative foundation for the development of our Republic. It is good to know that the decision we took 25 years ago, and which sometimes aroused questions, was correct and stood the test of the time", said the First President of Tatarstan in his concluding speech.

Taliya Habreeva, Vice-President of the Russian Academy of Sciences greeted scientists of the Republic on behalf of the Russian Academy of Sciences and its President, Vladimir Fortov. "The Tatarstan Academy of Sciences was founded in the most difficult time for the Russian academia, the losses we suffered then are still being felt. We especially appreciate the fact that Tatarstan statesmen and scientists were very well aware of their responsibility for the preservation of the scientific potential of the ethnos. In Tatarstan this task was put into practice. It is only now when we fully conceive the depth of wisdom and far-sightedness of the First President of Tatarstan, Mintimer Shaimiev, who made the decision at that difficult time. To a certain extent, it was a heroic act, which now makes it possible for us to say that Tatarstan academia was not depolarized, but developed, thus contributing to the development of the entire country", she said.

A guest from Astana, Timur Kozyrev, a representative of the International Turkic Academy (TWESCO), greeted the audience on behalf of Darkhan Kydyrali, the President of the Academy of Kazachstan. He awarded Mintimer Shaimiev, the State Counselor of the Republic of Tatarstan, with a gold medal of the International Turkic Academy for the work and contributions he made to Turkology, for strengthening the cooperation and extension of cultural ties between nations.

The audience was also addressed by Victor Spinei, Vice-President of the Romanian Academy of Sciences, Zurab Dzhapua, member and the President of the Abkhazian Academy of Sciences, Ibrahim Guliyev, the Vice-President of the Azerbaijan National Academy of Sciences, Abdygany Erkebaev, the President of the National Academy of Sciences of Kyrgyz Republic, Alfis Gayazov, the President of the Academy of Sciences of the Republic of Bashkortostan, Meret Ashyrbaev, the President of the Academy of Sciences of Turkmenistan, Igor Kolodeznikov, the President of the Academy of Sciences of the Republic of Yakutia (Sakha), Yulai Shamil-oglu, Professor of the University of Wisconsin and others.

A Big Ethnographic Dictation" was held in all 85 regions of Russia on October 4. The participants of the event were almost ninety thousand people on 800 sites in Russia and two foreign countries, Turkey and Switzerland. The dictation was written on 20 sites in Tatarstan.

In this country, an average score for the dictation was 54 points out of 100. The citizens of the Republic of Tatarstan got the highest average score (81.3). Among three leaders there were also the Kabardino-

Balkar Republic (73.8) and the Smolensk region (71.9). The Amur region showed the lowest average score (39).

"The results of the dictation have clearly demonstrated that we should focus on the issues of studying the history and traditions of the peoples of Russia. We plan to discuss these results with our colleagues from the expert community, the Ministry of Education of Russia and to give greater importance to this issue. I think it would be correct to have a lesson devoted to peoples of Russia in addition to the traditional "Lesson of Peace", which is held in schools on the Day of Knowledge, September 1. And it is desirable that these lessons be regular", said Igor Barinov, Head of the Federal Agency for Ethnic Affairs, commenting on the results of the Big Ethnographic Dictation.

This event will become a tradition and stand on a par with other all-Russian events such as "A Geographical Dictation" and "A Total Dictation".

In 2016 the Department of the Tatar language and literature at Miftakhetdin Akmulla Bashkir State Pedagogical University is celebrating the 25th anniversary of its establishment. Last year was marked with the 25th anniversary of the opening of the Tatar division.

Issued in 1990, the act on training teachers of the Tatar language and literature at Miftakhetdin Akmulla Bashkir State Pedagogical University was a response to the challenge of time. Today, the Division of the Tatar language and literature is one of the largest Tatar divisions in the Republic. One hundred and forty seven people are studying there. The Department of the Tatar language and literature, opened in 1991, preserves its best traditions formed over the past two decades. Despite the difficulties the faculty had to face, the department manages to implement all its tasks. It conducts the preparation of highly qualified teachers of the Tatar language and literature. The department has become a scientific-methodical and national-cultural centre. During this period, the department has prepared 1,500 teachers.

In addition to the qualification of "a teacher of the Tatar language and literature", the undergraduates have the opportunity to get a second qualification in the second year of their study. This can be either Russian or English languages, history, law, or psychology. There also exists the Division of Distance Education. An MA course in "Language Teaching in a Multilingual Environment" has been opened. It deals with the issues both of the Tatar language and other native languages learning in a multilingual environment. Besides the Bashkirs and Tatars, the Kazakhs and Tajiks are studying here.

Since 2013, the Department has been working successfully and fruitfully on the research topic "Gabdulla Tukay and Bashkortstan". The memorial room "Gabdulla Tukay in Ufa" has been created and equipped to commemorate the 100th anniversary of the great poet's stay in Ufa. Its activities aim to promote the poet's work and reveal his role in the development of literature of other nations, Bashkir literature and Tatar literature in particular. The organizers intend to make this memorial room a centre, collecting the best methodical recommendations developed by teachers from different educational institutions. These materials, devoted to the study of literature and culture of the peoples of Bashkortstan, their literary contacts and relationships, will be collected to be used in teaching young people to respect their mother tongue. This work will contribute to the strengthening of friendship between peoples, and help systematize modern methods of research in this branch of knowledge under modern conditions.

The All-Russian Scientific and Practical Conference "Current Issues of Studying and Teaching Tatar Philology" was held on the occasion of the anniversary. It was attended by scholars, teachers, postgraduate students, holders of a master's degree and undergraduates. The primary focus was on the work of methodologists: Professor A.Khamitov, Professor S.Safuanov, Professor R.Amirov, Professor H.Lukmanov, Associate Professor M.Mulyukov and the teachers who have made great contributions to the successful development of the Department of the Tatar language and literature. Furthermore, the conference covered the current issues of modern Tatar philology, language and literature teaching in a multilingual environment, features of regional literature learning, comparative and contrastive study of languages, interactions of the Volga and Ural peoples' cultures and the issues of modern cultural linguistics.

The participants received the news about the opening of the scientific and methodological centre the "Kayum Nasyri Institute" with great enthusiasm. The Alumni Festival, masterclasses of teachers, performances by students and actors - all these events added unique colours to the commemorative event held by the Department of the Tatar language and literature.

The International Scientific-Practical Conference “Tatar Linguistics in the Context of Eurasian Humanities” was held in Leo Tolstoy Institute of Philology and Intercultural Communication, Kazan (Volga region) Federal University, on 1-4 November, 2016. The conference was dedicated to the jubilees of the prominent scholars: A.R.Tenishev, D.G.Tumasheva, V.Kh.Khakov, L.Z.Shakirova, F.M.Khisamova, F.G.Garipova, A.Asadullin, V.N.Khangildin, G.Sharaf, G.Nugaybek, R.F.Shakirova and F.Sh.Nurieva.

The conference was attended by researchers, teachers and students from Bulgaria, Finland, Turkey, Malaysia, China, Kazakhstan, as well as Russian cities: Saint Petersburg, Moscow, Simferopol, Ufa, Maikop, Volgograd, Izhevsk, Astrakhan and Glazov. The delegates discussed theoretical aspects of linguistics and the Tatar language studies: traditions and innovations, the native language environment, comparative method in studying languages, culture and polylingual education in the globalized world. Young researchers, participating in the conference, keep up the traditions of the Kazan linguistic school. During the conference, round table sessions were mostly focused on current issues of the Tatar language orthoepy and orthography.

On November 5 and 6, 2016, premiere concerts of the Tatar Song Festival “Узгэрешжиле” (“The Wind of Changes”) were held on the stage of Kazan Academic State Opera and Ballet Theatre named after M.Jalil. It was an idea of Rustam Minnikhanov, President of Tatarstan, to hold the event with the aim of raising Tatar variety arts to a higher level. The high task, assigned to the organizers of the festival, was to promote the quality of growth of Tatar popular music and pave the way for its integration into the world contemporary culture.

The honorary guests of the first night were the President of Tatarstan Rustam Minnikhanov, the former President of the Republic and State Counsellor of Tatarstan Mintimer Shaimiev, the Chairman of the State Council of the Republic of Tatarstan Farid Mukhametshin, the Minister of Culture Airat Sibagatullin, the Mayor of Kazan Ilsur Metshin, as well as all political and artistic elite of Tatarstan.

As far back as in the spring of 2015, twenty four talented young artists were selected to participate in the project, implemented under the patronage of the President of the Republic of Tatarstan and supported by the Ministry of Culture. Among them were the winners of international competitions, including the participants of the TV project "Voice" and the graduates of Kazan Federal University Yazilya Mukhametova and Zarina Vildanovaa s well as Alina Sharipzhanova, Rumia Niyazova, Aidar Suleymanov, Ilvina, Camille Khaibullin and many others. They performed Tatar folk songs and songs of national composers, whose unchanged melodies and poetic lyrics have been remade on the basis of current trends in art.

Vadim Eylenkrig, a trumpet player, band leader, educator and TV presenter, was employed as the music director of the project, and Yuri Alexandrov, the art director of the State Chamber Musical Theater "St.Petersburg Opera" worked as the production director. The stage design and costumes were made by Victor Gerasimenko, the chief artist of the Moscow Theater "New Opera". Aidar Gainullin, a famous accordion player, academician of Motion Picture Arts, Honored Artist of the Republic of Tatarstan, took part in the concert. Throughout the period of preparation the participants were guided by the Moscow vocal teachers Alexei and Xenia Korobkov and the People's Artist of the RSFSR and RT Venera Ganeeva. Raufal Mukhametzyanov, the director of the Tatar Academic State Opera and Ballet Theatre named after M.Jalil became the general producer of the project.

The 5th International Scientific-Practical Forum "Preservation and Development of Native Languages in a Multinational State: Problems and Prospects" was held at the Institute of Philology and Intercultural Communication, Kazan Federal University, with the assistance of the Ministry of Education and Science of the Republic of Tatarstan, the Institute of Education of the Republic of Tatarstan, the Inter-University Council for the Development of Multicultural Education at the Council of University Rectors of the Republic of Tatarstan.

The forum was attended by over 400 scientists, teaching staff and heads of educational institutions, members of the federal, regional and municipal education authorities, research and other institutions related to the theoretical and practical studies in the area of preservation and development of native lan-

guages and cultures. Among the participants of the forum were graduate students, undergraduates and students of higher and secondary vocational educational institutions of the Republic of Tatarstan, Mordovia, different Russian cities – Moscow, St. Petersburg, Yekaterinburg, Rostov-on-Don, Belgorod, Nizhniy Novgorod, Stavropol, Ufa, Yoshkar-Ola, Cheboksary, Simferopol, Yakutsk, Gorno-Altaisk and others, researchers from the countries of the near and far abroad: Kazakhstan, Azerbaijan, Armenia, Ukraine, Uzbekistan, Turkmenistan, Latvia, Finland, the Czech Republic, Germany, the United States, Cuba, Japan China, Vietnam, Turkey, Iran, etc.

The 5thInternational Scientific-Practical Forum "Preservation and Development of Languages and Cultures" promoted a fruitful exchange of information and research results between scientists from regions of the Russian Federation and the countries of the near and far abroad. The participants of the conference discussed topical issues related to the preservation and development of languages and cultures, cultural and historical environment, artistic education in the context of intercultural communication, as well as the topics related to the study, dissemination and summarization of the best practices in these areas, among which are the following:

- Prospects for the development of native languages and cultures, language planning and legislation;
- State policies, provision of support for preservation and development of native languages and cultures;
- Comparative historical and comparative studies of languages and cultures;
- Linguistic identity in the modern, multicultural space: experience of different republics and countries;
- Problems of training teachers of native languages, languages of the Russian Federation and foreign languages, teachers of music, dance, Fine Arts and their professional development;
- Official, native and foreign language learning in educational institutions of various levels;
- Linguistic picture of the world and the problems of intercultural communication;
- Native languages as a tool of patriotism and tolerance education, development and preservation of peoples' spiritual and material heritage;
- Creation of a multilingual educational environment in educational institutions;
- Issues of preserving an artistic and historical environment of a modern city, etc.

The papers, presented at the forum, reflect the latest scientific achievements and advanced pedagogical experience in teaching and learning languages, literature, music, dance and Fine Arts.

The scientific and educational centre of the Kayum Nasyri Institute at the Permanent Representation of the Republic of Tatarstan in St. Petersburg and Leningrad region held the conference “Formation and Development of the Tatar Literary Language”. The conference highlighted the work of prominent Tatar philologists who contributed to the formation of the Tatar language.

Welcome speeches were made by R.N.Valiullin, Permanent Representative of the Republic of Tatarstan in St.Petersburg and Leningrad region, and A.R.Fahrazieva, a methodologist of the “Kayum Nasyri Institute" Center in St.Petersburg.

The conference aroused great interest among the Tatar community of the city. Many young people from St. Petersburg and Leningrad region attended the conference.

In his speech, the Permanent Representative of the Republic of Tatarstan, R.N.Valiullin, raised the issues related to the historical stages of the development and integration of the Tatar language in modern conditions. In conclusion he said: "The development of the Tatar language is a reliable guarantee of social and public stability in the country."

The conference covered the activities of such outstanding scientists as Sagit Halfin, Kayum Nasyri, Galimzyan Ibragimov, Mirfatyh Zakiev, Fleura Safiullina and others.

The preservation of the Tatar language and literature means a fundamental and inevitable interest of the Tatar people in their culture, their faith, which is to be laid in infancy and maintained throughout life.

On November 25, 2016, G.Ibragimov Institute of Language, Literature and Art of the Academy of Sciences of the Republic of Tatarstan hosted the All-Russian Scientific-Practical Conference "Fatih

Amirhan: Life, Creative Work, Oeuvre" dedicated to the 130th anniversary of the famous Tatar literary classic F.Amirhan. The conference was attended by M.Kh.Salakhov, the President of the Academy of Sciences of the RT, G.R.Nazipova, Director General of the National Museum of Tatarstan, G.F.Tuhvatova, Head of the Literary Museum of Gabdulla Tukay, the scientific staff of the museum, the scientists of G.Ibragimov Institute of Language, Literature and Art and Kazan Federal University. As part of the conference a joint project between G.Ibragimov Institute of Language, Literature and Art AS RT and the National Museum of RT was carried out: A new edition of "Hayat", the famous story by F.Amirhan, was prepared and published. The story is based on original texts written by the author's hand in 20 notebooks, six of them had never been published before, they contain the continuation of the story. The staff of the G.Tukay Literary Museum took an active part in the preparation of this publication. The texts are published together with facsimile pages from the notebooks with the autograph of the writer.

On November 25-28, 2016, the Fifth Literary Festival "Open Eurasian Literature Festival & Book Forum" was held in London. Its aim is to promote Eurasian literature at the international level. The event, which received the status of "a cultural bridge between the West and the East", was attended by 60 writers from 16 countries. Aliya Karimova (Russia, Tatarstan) has become the winner of the festival in the category "Literary Translations". The poetess from Kazan has translated Narsuluu Gurgubaeva’s poem "Kuttuu үүgө Kabar aytpay, chakyrtpay" ("With the Unexpected North Wind I Came into Your House") (Kyrgyzstan).

These materials have been prepared by N.N.Shaydullina, Assistant of the State Counsellor of the Republic of Tatarstan, A.H.Ashrapova, Candidate of Philology, Associate Professor of the Institute of Philology and Intercultural Communication named after Lev Tolstoy, Kazan Federal University, E.H.Kadirova, Candidate of Philology, Associate Professor at the Institute of Philology and Intercultural Communication named after Lev Tolstoy, Kazan Federal University; Z.N.Kirillova, Candidate of Philology, Associate Professor at the Institute of Philology and Intercultural Communication named after Lev Tolstoy, Kazan Federal University; S.V.Karkina, Candidate of Pedagogy, Associate Professor at the Institute of Philology and Intercultural Communication named after Lev Tolstoy, Kazan Federal University.

2016 ЕЛНЫҢ II ЯРТЫСЫНДА БУЛГАН ВАКЫЙГАЛАР

2016 елның 13-18 сентябрь көннәрендә Казан (Идел буе) федераль университетының Г.Тукай исемендәге татаристика һәм тюркология югары мәктәбе укытучылары М.З.Зәкиев, Ә.Ш.Юсупова, Г.Галиуллина һәм З.Н.Кириллова Симферополь шәһәрендә Кырым федераль университетының Таврия академиясендә узган «Тюркология һәм Көнчыгышны өйрәнүнең актуаль мәсьәләләре: Кырымдагы төрки телле халыкларның тарихы, этногенезы, теле һәм әдәбияты» дип аталган X Бөтенроссия фәнни-гамәли конференция эшендә катнаштылар.

Конференция В.И.Вернадский исемендәге Кырым федераль университетының Кырым татар һәм көнчыгыш филологиясе факультеты һәм Ларишес «Кырым тарихи музей-тыюлыгы» ярдәмендә оештырылды, финанс ярдәме исә Россия гуманитар фәнни фонды тарафыннан бирелде. Конференция эшендә Россиянең төрле төбәкләреннән: Татарстан, Башкортстан, Чувашия, Дагстан һ.б. республикалардан һәм Мәскәү, Санкт-Петербург шәһәрләреннән килгән галимнәр катнашты.

14 сентябрьдә булган пленар утырышта филология фәннәре докторы, академик М.З.Зәкиев Кавказдагы борынгы төркиләрнең лингвистик эзләре хакында сөйләп, тыңлаучыларны төрки нигезле атамалар белән таныштырды. Г.Тукай исемендәге татаристика һәм тюркология югары мәктәбе директоры, филология фәннәре докторы, профессор Ә.Ш.Юсупова «Төрки тел белеме» секциясе эшен алып барды һәм төрки халыкларның ике телле сүзлекләре турында чыгыш ясады. Татар теле белеме кафедрасы мөдире, филология фәннәре докторы, профессор Г.Р.Галиуллина хәзерге татар телендәге прецедент исемнәр хакында сөйләде, ә гомуми тел белеме һәм тюркология кафедрасы доценты, филология фәннәре кандидаты З.Н.Кириллова Татарларны өйрәнү фәнни җәмгыяте эшчәнлеге белән таныштырды. Югары мәктәбебез галимнәренең чыгышлары тыңлаучыларда зур кызыксыну уятты.

X Бөтенроссия фәнни-гамәли конференциясе төрки халыкларның телен, әдәбиятын, тарихын һәм мәдәниятен тикшерү белән шөгыльләнгән галимнәрне бергә туплап, фәнни тәҗрибәләр белән уртаклашу, үзара фикер алышу, ачы язмышлы Кырым татарларының тарихы белән танышу юнәлешендә гаять зур эш башкарды.

Казанда Татарстан Республикасы Фәннәр академиясенә нигез салынуның 25 еллыгына багышланган тантаналы җыелыш булды. Анда Татарстанның беренче президенты Минтимер Шәймиев, ТР Дәүләт Советы рәисе урынбасары Римма Ратникова, Россия Фәннәр академиясе вице-президенты, РФА академигы Талия Хәбриева, армия генералы, хәрби фәннәр докторы, тарих фәннәре докторы Мәхмүт Гәрәев, ТР мәгариф һәм фән министры Энгель Фәттахов, ТР сәламәтлек саклау министры Гадел Вафин, Россия, якын һәм ерак чит илләр фәнни берлекләре вәкилләре, республика галимнәре һәм җәмәгать эшлеклеләре катнашты.

Җыелыш башында «ТР Фәннәр академиясе – җәмгыятькә 25 ел хезмәт» доклады белән Фәннәр академиясе президенты Мәгъзүм Сәлахов чыгыш ясады.

ТР Дәүләт киңәшчесе Минтимер Шәймиев җыелышта катнашучыларга республика президенты Рөстәм Миңнеханов исеменнән сәламләү сүзе белән мөрәҗәгать итте. Минтимер Шәрипович катнашучыларны юбилей белән котлады, Фәннәр академиясе өчен 25 елның вакыт кына түгел, яхшы юбилей да булганлыгын искәртеп үтте. «Хәзерге вакытта без билгеләнеп җиттек, республикабызның 2030 елга кадәр үсеш программасы бар, без нәрсә эшләргә кирәген беләбез. Иң мөһиме: республика алга таба үссен өчен, безгә заман таләпләренә җавап бирергә әзер булып торырга кирәк. Без исә үсә һәм республикабызның алга таба тотрыклы үсешен тәэмин итә алабыз. Ләкин фәнни-техник алгарыштан, инновацияләр кертүдән һәм фәнни көчләрне куллланудан башка бу мөмкин түгел», – дип билгеләп үтте ул.

Татарстан Фәннәр академиясе ирешкән казанышлар турында сөйләгәндә, Минтимер Шәймиев 7 томлык «Татар тарихы»н, рус һәм татар телләрендә чыккан 6 томлык Татар энциклопедиясен, А.Халиков исемендәге Археология институтын төзүне атады, Татарстан галимнәренең гаять зур хезмәте нәтиҗәсендә Казан Кремле һәм Болгар тарихи-археологик комплексының бөтендөнья универсаль ядкәре булып танылуларын һәм ЮНЕСКОның Бөтендөнья мирас исемлегенә кертелүләрен билгеләп узды.

Минтимер Шәймиев республикабыз гыйльми берлегенең хәзерге вакытта төзелә торган һәм XVII-XX гасыр күренекле татар теологларының фәнни мирасы нигезендә бүгенге көн өчен дин белгечләрен тәрбияләү бурычын куйган Болгар ислам академиясендә укыту эшен оештырудагы аерым ролен ассызыклап үтте.

«Бу еллар эчендә бездә бөтен нәрсәдә ышаныч барлыкка килде, республикабызның алга бара торган һәм инновацион үсеше тәэмин ителә – болар барысы да бездә көчле рух һәм ышаныч булуы турында сөйли. Шунысы яхшы: безнең тарафтан 25 ел элек кабул ителгән һәм кайвакыт, бәлки, сораулар да тудырган карар дөрес булып чыкты, һәм вакыт та моны раслый», – дип әйтте, сүзен йомгаклап, Татарстанның беренче президенты.

РФА вице-президенты, академик Талия Хәбриева республика галимнәрен Россия Фәннәр академиясе һәм аның президенты – академик Владимир Фортов исеменнән сәламләде. «Татарстан Фәннәр академиясе барлык Россия фәне өчен бөтенләй дә җиңел булмаган чорда төзелде, ул вакытта без кичергән югалтулар әле хәзер дә сизелә, һәм милли фәнни потенциалны саклап калу кирәклеге өчен җаваплы икәнлекләрен аңлаган дәүләт эшлеклеләре һәм галимнәрнең табылуы аеруча әһәмиятле. Россиядә, Татарстанда бу барып чыкты. Авыр вакытта әлеге карарны кабул иткән Татарстанның беренче президенты Минтимер Шәрипович Шәймиевнең тирән зирәклеген, алдан күрүчәнлеген, мөгаен, без хәзер генә тулы күләмдә аңлыйбыздыр. Бу күпмедер мәгънәдә батырларча адым булды, һәм ул хәзер безгә Татарстанда фәннең сакланып кына калмыйча, үсешкә дә ирешүе, димәк, бөтен ил күләмендә дә белемнәрнең артуына ирешүебез хакында сөйләргә мөмкинлек бирә», – дип билгеләп үтте ул.

Астанадан килгән кунак – Халыкара Төрки академия (TWESCO) вәкиле Тимур Козырев – академиянең президенты Дархан Кыдырали исеменнән сәламләү сүзләрен укыды. ТР Дәүләт киңәшчесе Минтимер Шәймиевкә ул, тюркологиягә, халыклар арасындагы хезмәттәшлекне ныгытуга, мәдәни элемтәләрне тирәнәйтүгә керткән өлеше өчен, Халыкара Төрки академиянең алтын медален тапшырды.

Җыелышта катнашучылар алдында шулай ук Румыния ФА вице-президенты Виктор Спинеи, Абхазия ФА президенты академик Зураб Джапуа, Азәрбайҗан Фәннәр милли академиясе вице-президенты академик Ибраһим Гулиев, Кыргызстан Республикасы Фәннәр милли академиясе президенты академик Абдыганы Эркебаев, Башкортстан Республикасы Фәннәр академиясе президенты Әлфис Гаязов, Төрекмәнстан Фәннәр академиясе президенты Мерет Ашырбаев, Якутия (Саха) Республикасы Фәннәр академиясе президенты академик Игорь Колодезников, Висконсин университеты профессоры Юлай Шамил углы һәм башкалар чыгыш ясады.

2016 елның 4 октябрендә Россия Федерациясенең барлык 85 субъектында да «Зур этнографик диктант» акциясе узды, анда Россиянең һәм ике чит ил – Төркия белән Швейцариянең 800 мәйданчыгында 90 меңгә якын кеше катнашты. Татарстанда диктантны 20 мәйданчыкта яздылар.

Диктант өчен ил күләмендә уртача билге – мөмкин булган 100 дән 54 балл. Иң югары уртача баллны (81,3) Татарстан Республикасында яшәүчеләр җыйды. Беренче өчлеккә шулай ук Кабарда-Балкар Республикасы (73,8) һәм Смоленск өлкәсе (71,9) дә керде. Ә иң түбән уртача баллны (39) Амур өлкәсе катнашучылары алды.

Милләтләр эшләре буенча федераль агентлык җитәкчесе Игорь Баринов Зур этнографик диктант нәтиҗәләренә түбәндәгечә аңлатма бирде: «Диктант нәтиҗәләре Россия халыклары тарихын һәм гореф-гадәтләрен өйрәнү мәсьәләләренә зур игътибар бирергә кирәклекне ачык күрсәтте. Без әлеге нәтиҗәләр хакында экспертлар берлеге һәм Россиянең Мәгариф һәм фән министрлыгы хезмәткәрләре белән фикер алышырга һәм бу темага аерым игътибар юнәлтергә җыенабыз. Белем көнендә – 1 сентябрьдә уздырыла торган һәм гадәткә кергән «Тынычлык дәресе» белән беррәттән, мәктәпләрдә «Россия халыклары» дәресен дә үткәрү дөрес булыр иде, дип уйлыйм. Һәм андый дәресләр даими уздырылсын иде».

Әлеге акция традициягә кертеләчәк һәм «Географик диктант», «Тоталь диктант» кебек гомумроссия чаралары белән бер сафта булачак.

Мифтахетдин Акмулла исемендәге Башкортстан дәүләт педагогия университетының татар теле һәм әдәбияты кафедрасы үз юбилеен билгеләп үтте. Былтыр татар бүлеге ачылуга 25 ел тулган булса, быел – кафедрага чирек гасыр.

1990 елда, заман таләпләренә җавап буларак, Мифтахетдин Акмулла исемендәге Башкортстан дәүләт педагогия университетының филология факультетында татар теле һәм әдәбияты укытучыларын әзерләү буенча татар бүлеге ачыла. Бүген ул, республикадагы иң зур бүлекләрдән исәпләнә һәм анда 147 студент белем ала. 1991 елда ачылган татар теле һәм әдәбияты кафедрасының бай традициясе бар. Аңа күп кенә авырлыклар аша узарга туры килсә дә, ул үз алдына куелган бурычларны үтәп килә: югары квалификацияле татар теле һәм әдәбияты белгечләре әзерли, татар филологиясе буенча әйдәүче фәнни-методик һәм милли-мәдәни үзәккә әйләнеп, үз тарихында 1,5 меңнән артык укытучы-белгеч әзерләгән.

Көндезге бүлектә укучылар, татар теле һәм әдәбияты белгечлегеннән тыш, икенче курста «рус теле», «инглиз теле», «тарих», «хокук», «психология» юнәлешләрен үзләре өстәмә сайлап ала. Читтән торып уку бүлеге эшли. Туган телләрне күптелле шартларда укытырга өйрәтү максатын куйган «Күптелле шартларда тел укыту» магистрлык юнәлеше ачылды. Анда, башкортлар белән татарлардан тыш, төрекләр, казахлар, таҗиклар укый.

2013 елдан кафедра «Габдулла Тукай һәм Башкортстан» фәнни юнәлеше буенча тикшеренү эшләрен нәтиҗәле алып бара. Бөек татар шагыйренең Уфа шәһәренә килүенә 100 ел тулу уңаеннан җиһазланган «Габдулла Тукай Уфада» мемориаль кабинеты әдип иҗатын пропагандалауга, аның халыклар әдәбияты үсешенә, шул исәптән башкорт әдәбияты үсешенә әһәмиятле йогынтысын күрсәтүгә, татар әдәбияты тарихы, Башкортстан халыклары мәдәнияте буенча төрле уку йортларында программа материалларын үтемле үзләштерүгә, халыклар әдәбияты традицияләрендә күчемлелек, әдәбиятлар һәм мәдәниятләрнең үзара йогынтысы һәм бәйләнешләре мәсьәләләрен чагылдыруга, хәзерге заман яшьләрендә туган телгә, халыклар дуслыгына сакчыл карау кебек иң күркәм сыйфатлар тәрбияләүгә, фәнни-тикшеренү эш алымнарын үзләштерүгә хезмәт итәчәк.

Юбилей уңаеннан 21 октябрьдә университетта «Татар филологиясен өйрәнү һәм укытуның актуаль проблемалары» дигән Бөтенрокссия фәнни-гамәли конференция узды. Анда кафедраның татар филологиясен өйрәнүдә һәм укытудагы өлеше, кафедра үсешендә мәгълүм роль уйнаган профессорлар Э.Хәмитов, С.Сафуанов, Р.Әмиров, Х.Локманова, доцент М.Мөлеков кебек педагог-галимнәрнең эшчәнлеге, хәзерге татар филологиясенең актуаль проблемалары, күптелле мохиттә татар теле һәм әдәбиятын укытуның мөһим мәсьәләләре, Башкортстанның төбәк татар әдәбиятын укыту үзенчәлекләре, Урал һәм Идел буе халыкларының тел һәм мәдәни бәйләнешләре, телләрне чагыштырма-тарихи, типологик өйрәнү, бүгенге заман лингвокультурология проблемалары кебек сораулар үзәккә куелды. «Каюм Насыйри институты» белем бирү һәм мәдәни үзәген ачу тантанага ямь өстәде. Төштән соң татар бүлеген төрле елларда тәмамлаучыларның фестивале, алдынгы укытучыларның осталык дәресләре үтте, артистлар һәм студентлар катнашында зур концерт күрсәтелде. Бәйрәм чараларында Мәскәү, Казан, Алабуга, Төмән, Уфа, Бөре, Стәрлетамак шәһәрләреннән галимнәр һәм республика районнарыннан күпсанлы укытучылар, аспирантлар, магистрлар, студентлар катнашты.

2016 елның 1-4 ноябрендә Казан (Идел буе) федераль университеты Лев Толстой исемендәге Филология һәм мәдәниятара багланышлар институтында «Евразия гуманитар фәне контекстында татар теле белеме» дигән Халыкара фәнни-гамәли конференция узды. Әлеге чара Ә.Р.Тенишев, Д.Г.Тумашева, В.Х.Хаков, Л.З.Шакирова, Ф.М.Хисамова, Ф.Г.Гарипова, А.Ш.Әсәдуллин, В.Н.Хангилдин, Г.Шәрәф, Г.Нугайбәк, Р.Ф.Шакирова, Ф.Ш.Нуриева кебек күренекле галимнәрнең юбилей даталарына багышланды. Фәнни-гамәли конференциядә Болгария, Финляндия, Төркия, Малайзия, Кытай, Казахстан, Төркмәнстаннан, Россиянең Санкт-Петербург, Мәскәү, Симферополь, Уфа, Майкоп, Чабаксар, Ижау, Әстерхан, Глазов шәһәрләреннән килгән галимнәр, укытучылар һәм студентлар татар теленең теоретик аспектлары: традицияләр һәм инновацияләр, туган тел экологиясе, телләрне өйрәнүдә чагыштырма метод, мәдәни багланышлар һәм полилингваль нигездә белем бирү, глобализация чорында тел, әдәбият һәм мәдәният багланышлары юнәлешендәге доклад һәм чыгышлар ясадылар. Чарада яшь галимнәрнең дә актив катнашуы Казан лингвистика мәктәбе традицияләренең дәвам итүен күрсәтә. Конференция

кысаларында узган түгәрәк өстәл утырышында хәзерге татар теле орфографиясе һәм орфоэпиясенең актуаль мәсьәләләре каралды.

2016 елның 5-6 ноябрь көннәрендә Казанның М.Җәлил исемендәге Татар академия дәүләт опера һәм балет театры сәхнәсендә «Үзгәреш җиле» татар җыры фестиваленең премьера концертлары булып узды. Татар эстрадасын яңа дәрәҗәгә күтәрү максаты белән бу чараны уздыру идеясен ТР Президенты Рөстәм Миңнеханов күтәреп чыкты. Фестивальне оештыручылар алдына татар популяр музыкасының сыйфатлы үсешенә ирешү һәм аның хәзерге дөнья мәдәниятенә кушылу юлларын ачу кебек зур бурычлар куелды.

Фестивальнең беренче кичәсенә хөрмәтле кунаклар булып ТР Президенты Рөстәм Миңнеханов, республикабызның беренче президенты, Татарстанның Дәүләт киңәшчесе Минтимер Шәймиев, ТР Дәүләт Советы рәисе Фәрит Мөхәммәтшин, ТР мәдәният министры Айрат Сибәгатуллин, Казан мэры Илсур Метшин, шулай ук Татарстанның барлык сәяси һәм иҗади элитасы килгән иде.

ТР Президенты һәм ТР Мәдәният министрлыгы ярдәме белән тормышка ашырылган әлеге проектта катнашу өчен, 2015 елның язында ук 24 сәләтле яшь башкаручы сайлап алынды. Алар арасында халыкара конкурс лауреатлары, шул исәптән «Голос» телевизион проектында катнашкан һәм КФУда укыган Язилә Мөхәммәтова белән Зәринә Вилданова, шулай ук Алинә Шәрипҗанова, Румия Ниязова, Айдар Сөләйманов, Илвина, Камил Хәйбуллин һәм башкалар бар иде. Алар башкаруында көй һәм шигъри текстлары сәнгатьтәге заманча тенденцияләргә нигезләнеп үзгәртелгән татар халык җырларына һәм композиторларның романсларына аранжировкалар яңгырады.

Проектның музыка җитәкчесе – виртуоз трубачы, бэнд-лидер, педагог һәм телевидение тапшырулары алып баручысы Вадим Эйленкриг, куючы режиссеры – «Санктъ-Петербургъ Опера» дәүләт камера музыка театрының сәнгать җитәкчесе Юрий Александров. Сәхнә бизәлеше һәм кием эскизлары «Новая Опера» Мәскәү театрының баш рәссамы Виктор Герасименко тарафыннан эшләнде. Концертта атаклы баянчы, кинематография сәнгате академигы, Татарстан Республикасының атказанган артисты Айдар Гайнуллин да катнашты. Әзерлек чорында катнашучылар белән Мәскәүдән җыр укытучылары Алексей һәм Ксения Коробковлар, РСФСР һәм ТР халык артисты Венера Ганиева шөгыльләнде. М.Җәлил исемендәге Татар академия дәүләт опера һәм балет театры директоры Рәүфәл Мөхәммәтҗанов проектның генераль продюсеры булды.

2016 елның 16-18 ноябрь көннәрендә Казан федераль университетының Филология һәм мәдәниятара багланышлар институтында Татарстан Республикасы Мәгариф һәм фән министрлыгы, Татарстан Республикасы Мәгарифне үстерү институты, Татарстан Республикасы югары уку йортларының ректорлар советы карамагындагы күп мәдәниятле мәгарифне үстерү буенча вузара координация советы ярдәме белән «Күпмилләтле дәүләт шартларында туган телләрне саклау һәм үстерү: проблемалар һәм перспективалар» V Халыкара фәнни-гамәли форумы уздырылды.

Форум эшендә Татарстан Республикасыннан, Россиянең Мәскәү, Санкт-Петербург, Екатеринбург, Ростов-на-Дону, Белгород, Түбән Новгород, Ставрополь, Уфа, Йошкар-Ола, Чабаксар, Саранск, Симферополь, Якутск, Таулы Алтай һәм башка шәһәрләреннән 400дән артык галим, укытучы, белем бирү оешмалары җитәкчеләре, федераль, төбәк һәм муниципаль мәгариф идарәсе органнары хезмәткәрләре, шулай ук фәнни, туган телләрне һәм мәдәниятләрне саклау һәм үстерү мәсьәләләрен нәзари һәм гамәли яктан өйрәнү белән бәйле башка оешма хезмәткәрләре, аспирант, магистрант, югары һәм урта һөнәри уку йорты студентлары; якын һәм ерак чит илләрдән – Япония, Алмания, АКШ, Куба, Чехия, Финляндия, Кытай, Вьетнам, Төркия, Иран, Латвия, Казахстан, Азәрбайҗан, Әрмәнстан, Украина, Үзбәкстан һәм Төркмәнстаннан – галимнәр катнашты.

«Туган телләрне саклау һәм үстерү» V Халыкара фәнни-гамәли форумы Россия Федерациясе регионнары, ерак һәм якын чит ил галимнәре арасында мәгълүмат һәм фәнни тикшеренү нәтиҗәләрен алмашуга ярдәм итте. Аның эшендә тел һәм мәдәниятләрне саклау һәм үстерү, сәнгатьне мәдәниятара бәйләнешләр контекстында укыту, мәдәни-тарихи мохитне саклау һәм үстерү, шулай ук түбәндәге юнәлешләрдә җыелган алдынгы тәҗрибәне өйрәнү, тарату һәм гомумиләштерү белән бәйле актуаль мәсьәләләр каралды:

- туган телләрне һәм мәдәниятләрне үстерүнең киләчәге, тел үсешен планлаштыру һәм законнар чыгару;
- туган телләрне һәм мәдәниятләрне яклау, саклау һәм үстерү өлкәсендә дәүләт сәясәте;
- телләрне һәм мәдәниятләрне чагыштырма-тарихи өйрәнү;
- хәзерге күп мәдәниятле дөньяда тел тәңгәллеге: төрле республика һәм илләр тәҗрибәсе;
- туган тел мөгаллимнәрен, Россия һәм башка ил телләрен чит тел буларак өйрәтүчеләрне, музыка, хореография, сынлы сәнгать укытучыларын әзерләү һәм квалификацияләрен күтәрү мәсьәләләре;
- төрле дәрәҗәдәге белем бирү оешмаларында телләрне дәүләт теле, туган тел һәм чит тел буларак укыту тәҗрибәсе;
- дөнья тел күренеше һәм мәдәниятара бәйләнеш мәсьәләләре;
- патриотизм һәм толерантлыкны тәрбияләү, халыкларның рухи һәм матди мирасын үстерү һәм саклау чарасы буларак туган телләр;
- мәгариф оешмасында күп телдә белем бирү мохите булдыру;
- хәзерге шәһәрнең сәнгати-тарихи тирәлеген саклау мәсьәләләре һ.б.

Форумда тәкъдим ителгән фәнни материалларда тел, әдәбият, музыка, хореография, сынлы сәнгатьне өйрәнү һәм укыту өлкәсендәге яңа фәнни казанышлар һәм алдынгы педагогик тәҗрибә чагылыш тапты.

---

16 ноябрьдә Каюм Насыйри институтының белем бирү һәм мәдәни үзәгендә Татарстан Республикасының Санкт-Петербург һәм Ленинград өлкәсендәге даими вәкиллеге, шулай ук Санкт-Петербург һәм Россиянең төньяк-көнбатыш төбәге мөселманнары Диния нәзарәте белән берлектә «Татар әдәби теленең барлыкка килүе һәм үсеше» дип аталган конференция узды. Әлеге конференциядә татар әдәби теле үсешенә зур өлеш керткән күренекле татар филологлары эшчәнлеге яктыртылды.

Татарстан Республикасының Санкт-Петербург һәм Ленинград өлкәсендәге даими вәкиле Р.Н.Вәлиуллин һәм Санкт-Петербургтагы «Каюм Насыйри институты» үзәге методисты А.Р.Фәхрәзиева сәламләү сүзе белән чыгыш ясадылар.

Конференция шәһәрнең татар җәмәгатьчелегендә зур кызыксыну уятты, Санкт-Петербург һәм Ленинград өлкәсе яшьләре бигрәк тә күп иде.

Татарстан Республикасының даими вәкиле Р.Н.Вәлиуллин үзенең чыгышында татар теле үсешенең тарихи чорлары һәм хәзерге шартлардагы интеграциясе мәсьәләләрен күтәрде һәм ахырда: «Татар теленең үсеше республикадагы социаль һәм иҗтимагый тотрыклылыкның ышанычлы гаранты булып тора», – дип өстәде.

Конференциядә Сәгыйт Хәлфин, Каюм Насыйри, Галимҗан Ибраһимов, Мирфатыйх Зәкиев, Флера Сафиуллина һ.б. атаклы галимнәрнең эшчәнлеге яктыртылды.

Татар телен һәм әдәбиятын саклап калу – татар халкының үз мәдәниятенә, диненә карата кечкенәдән үк нигез салынырга һәм гомер буе дәвам итәргә тиешле ихтыяҗ.

2016 елның 25 ноябрендә ТР ФА нең Г.Ибраһимов исемендәге Тел, әдәбият һәм сәнгать институтында татар әдәбиятының танылган классигы Ф.Әмирханның тууына 130 ел тулуга багышланган «Фатих Әмирхан: тормышы, иҗаты, мирасы» Бөтенроссия фәнни-гамәли конференциясе узды. Конференция эшендә ТР Фәннәр академиясе президенты М.Х.Сәлахов, ТР Милли музее генераль директоры Г.Р.Нәҗипова, Габдулла Тукай әдәби музее мөдире Г.Ф.Төхвәтова, музейның фәнни хезмәткәрләре, Г.Ибраһимов исемендәге ТӘҺСИ һәм КФУ

галимнәре катнашты. Әлеге конференция кысаларында ТР ФА нең Г.Ибраһимов исемендәге Тел, әдәбият һәм сәнгать институты һәм ТР Милли музее арасында уртак проект гамәлгә ашырылды: Ф.Әмирханның атаклы «Хәят» повесте яңа басмада әзерләнеп нәшер ителде. Повесть автор кулы белән 20 дәфтәрдә язылган оригинал текстларга нигезләнә, шулардан 6 дәфтәр – повестьнең моңа кадәр беркайчан да басылып чыкмаган дәвамы. Әлеге китапны әзерләүдә Г. Тукай әдәби музее хезмәткәрләре актив катнашты. Текстлар автор үзе язган дәфтәр битләренең күчермәсе белән нәшер ителә.

Дөнья күләмендә Евразия регионы әдәбиятларының үсүенә ярдәм итә торган бишенче «Евразия ачык әдәби фестивале һәм китап форумы» әдәби фестивале 2016 елның 25-28 ноябрь көннәрендә Лондонда узды. «Гареб һәм Шәрык арасында мәдәни күпер» статусы алган бу чарада 16 илдән 60 язучы катнашты. Алия Кәримова (Россия, Татарстан) фестивальдәге «Әдәби тәрҗемә» номинациясенең җиңүчесе булды. Казан шагыйрәсе Нарсулуу Гургубаеваның «Куттуу үйгө кабар айтпай, чакыртпай» («Синең йортка кӧтелмәгән төньяк җиле булып кердем» (тәрҗ. – *ред.*)) (Кыргызстан) шигырен тәрҗемә итте.

Материалларны Татарстан Республикасы Дәүләт киңәшчесе ярдәмчесе Н.Н.Шайдуллина, Казан федераль университетының Лев Толстой исемендәге Филология һәм мәдәниятара багланышлар институты доценты, филология фәннәре кандидаты А.Х.Әшрапова, Казан федераль университетының Лев Толстой исемендәге Филология һәм мәдәниятара багланышлар институты доценты, филология фәннәре кандидаты Э.Х.Кадирова, Казан федераль университетының Лев Толстой исемендәге Филология һәм мәдәниятара багланышлар институты доценты, филология фәннәре кандидаты З.Н.Кириллова; Казан федераль университетының Лев Толстой исемендәге Филология һәм мәдәниятара багланышлар институты доценты, педагогика фәннәре кандидаты С.В.Каркина әзерләде.

ПРОШЕДШИЕ СОБЫТИЯ II ПОЛОВИНЫ 2016 ГОДА

13-18 сентября преподаватели Высшей школы татаристики и тюркологии М.З.Закиев, А.Ш.Юсупова, Г.Р.Галиуллина, З.Н.Кириллова приняли участие в работе конференции «Актуальные проблемы тюркологии и востоковедения: история, этногенез, язык и литература тюркоязычных народов Крыма», которая проводилась в Симферополе на факультете крымскотатарской и восточной филологии Таврической академии Крымского федерального университета имени В.И.Вернадского совместно с Крымским историческим музеем «Ларишес» при финансовой поддержке фонда РГНФ.

В работе конференции приняли участие ученые их разных уголков России: Татарстана, Башкортостана, Чувашии, Дагестана и других республик, Москвы, Казани. Доклад академика М.З.Закиева был посвящен проблеме лингвистических следов древних тюрок на Кавказе. Профессор А.Ш.Юсупова руководила секцией «Тюркское языкознание» и выступила с докладом о двуязычных словарях тюркских народов. Профессор Г.Р.Галиуллина познакомила коллег с результатами исследования прецедентных имен в современном татарском языке. Доцент З.Н.Кириллова рассказала о деятельности научного общества татароведения. Выступления казанских ученых вызвали неподдельный интерес у слушателей.

X Всероссийская научно-практическая конференция скоординировала работу ученых, изучающих язык, литературу, историю и культуру тюркских народов, даровала возможность обменяться опытом, превратилась в площадку апробирования и обсуждения новых идей. Участники конференции познакомились с историей крымских татар.

В Казани состоялось торжественное собрание, посвященное 25-летию со дня основания Академии наук Республики Татарстан, в котором приняли участие первый президент Татарстана Минтимер Шаймиев, заместитель Председателя Госсовета РТ Римма Ратникова, вице-президент Российской академии наук, академик РАН Талия Хабреева, генерал армии, доктор военных наук, доктор исторических наук, профессор Махмут Гареев, министр образования и науки РТ Энгель Фаттахов, министр здравоохранения РТ Адель Вафин, представители научных сообществ регионов России, ближнего и дальнего зарубежья, ученые и общественные деятели республики.

В начале собрания с докладом «Академия наук РТ – 25 лет общественного служения» выступил президент Академии наук РТ Мякзюм Салахов.

Государственный Советник РТ Минтимер Шаймиев от имени Президента республики Рустама Минниханова обратился с приветствием к участникам собрания. Минтимер Шарипович поздравил присутствующих с юбилеем, отметив, что для Академии наук 25 лет – это не срок, а хороший юбилей. «В настоящее время мы определились, у нас есть программа развития республики до 2030 года, мы знаем, что нужно делать. Главное – нам надо быть готовыми отвечать на вызовы времени для того, чтобы республика развивалась дальше. А развиваться мы можем и можем обеспечить дальнейшее устойчивое развитие нашей республики. Но без научно-технического прогресса, без внедрения инноваций, использования научных сил это немыслимо», – отметил он.

Говоря о достижениях Академии наук Татарстана, Минтимер Шаймиев назвал издание «Истории татар» в 7 томах, Татарской энциклопедии в 6 томах на русском и татарском языках, создание Института археологии имени А.Халикова, отметил, что, благодаря огромной работе татарстанских ученых, Казанский Кремль и Болгарский историко-археологический комплекс были признаны всемирной универсальной ценностью и включены в список Всемирного наследия ЮНЕСКО.

Минтимер Шаймиев подчеркнул особую роль ученого сообщества республики в организации учебного процесса в строящейся в настоящее время Болгарской исламской академии, призванной воспитать современных богословов на основе научного наследия выдающихся татарских теологов XVII-XX веков.

«За все эти годы у нас появилась уверенность во всем, обеспечивается поступательное, инновационное развитие нашей республики, это говорит о том, что у нас есть сильный дух и уверенность. Хорошо, что принятое нами 25 лет назад решение, иной раз, возможно, вызывавшее вопросы, было правильным и само время это подтверждает», – сказал первый президент Татарстана.

Вице-президент РАН, академик РАН Талия Хабреева обратилась с приветствием к ученым республики от имени Российской академии наук и ее президента – академика Владимира Фортова. «Академия наук Татарстана создавалась в самое непростое время для всей российской науки, те потери, которые мы понесли тогда, ощущаются до сих пор, и особенно ценно, что нашлись государственные деятели, ученые, которые осознали свою ответственность за необходимость сохранения национального научного потенциала. В России, в Татарстане это получилось. Наверное, только сейчас в полной мере мы осознаем глубину мудрости, прозорливость первого президента Татарстана Минтимера Шариповича Шаймиева, который принял это решение в тяжелое время. Это в каком-то смысле героический шаг, который теперь позволяет нам говорить о том, что наука в Татарстане не только сохранилась, но и преумножилась, а значит, мы получили приращение знаний и в масштабе всей страны», – отметила она.

Гость из Астаны – представитель Международной Тюркской академии (TWESCO) Тимур Козырев – зачитал приветствие от имени президента академии Дархана Кыдырали. Он вручил Государственному Советнику РТ Минтимеру Шаймиеву золотую медаль Международной Тюркской академии за труд и вклад в тюркологию, укрепление сотрудничества, углубление культурных связей между народами.

Перед участниками собрания также выступили вице-президент АН Румынии Виктор Спинеи, президент Академии наук Абхазии академик Зураб Джапуа, вице-президент Национальной академии наук Азербайджана академик Ибрагим Гулиев, президент Национальной академии наук Кыргызской Республики академик Абдыганы Эркебаев, президент Академии наук Республики Башкортостан Альфис Гаязов, президент Академии наук Туркменистана Мерет Ашырбаев, президент Академии наук Республики Якутия (Саха) академик Игорь Колодезников, профессор Висконсинского университета Юлай Шамиль-оглы и другие.

---

4 октября 2016 г. во всех 85 субъектах Российской Федерации прошла акция «Большой этнографический диктант», участниками которой стали почти 90 тысяч человек на 800 площадках России и двух зарубежных стран – Турции и Швейцарии. В Татарстане диктант писали на 20 площадках.

Средняя оценка за Диктант по стране – 54 балла из 100 возможных. Самый высокий средний балл (81,3) оказался у жителей Республики Татарстан. В тройку лидеров также вошли: Кабардино-Балкарская Республика (73,8) и Смоленская область (71,9). А самый низкий средний балл получили участники в Амурской области (39).

«Итоги Диктанта ярко продемонстрировали, что вопросам изучения истории и традиций народов России необходимо уделять повышенное внимание. Мы планируем обсудить эти результаты с коллегами из экспертного сообщества, из Минобрнауки России и придать большую значимость этой теме. Думаю, будет правильным наряду с традиционным „Уроком мира“, который проходит в День знаний, 1 сентября, проводить в школах и урок „Народы России“. И желательно, чтобы такие уроки стали регулярными», – комментирует итоги Большого этнографического диктанта руководитель Федерального агентства по делам национальностей Игорь Баринов.

Данная акция станет традиционной и будет в одном ряду с другими общероссийскими мероприятиями, такими как «Географический диктант» и «Тотальный диктант».

В 2016 году кафедра татарского языка и литературы Башкирского государственного педагогического университета им. Мифтахетдина Акмуллы отмечает свой 25-летний юбилей. В прошлом году исполнилось 25 лет со дня открытия татарского отделения.

Приказ о подготовке учителей татарского языка и литературы в Башкирском государственном педагогическом университете им. Мифтахетдина Акмуллы в 1990 году был ответом на вызов времени. Сегодня на отделении татарского языка и литературы обучается 147 человек. Кафедра татарского языка и литературы, открытая в 1991 году, сохраняет лучшие свои традиции, сформированные на протяжении двух десятилетий. Несмотря на трудности, с которыми пришлось столкнуться коллективу, кафедре удается воплотить в жизнь все поставленные задачи, ведется

подготовка кадров высшей квалификации. Кафедра превратилась в научно-методический и национально-культурный центр, за период своего функционирования подготовила 1, 5 тысячи учителей.

Студенты, помимо специальности «Учитель татарского языка и литературы», на втором курсе имеют возможность выбрать второй профиль: русский или английский языки, история, юриспруденция, психология. Функционирует заочное отделение. Открыта магистратура «Преподавание языка в условиях многоязычия», она связана не только с изучением татарского языка, но и других родных языков в условиях многоязычия: кроме башкир и татар, здесь обучаются казахи, таджики.

С 2013 года кафедра успешно и результативно работает над научной темой «Габдулла Тукай и Башкортостан», нацеленной на пропаганду творчества великого поэта, выявление его роли в развитии литератур других народов, в частности башкирской и татарской. К 100-летию его приезда в Уфу был открыт мемориальный кабинет «Габдулла Тукай в Уфа». По замыслу организаторов, он должен превратиться в центр, где сконцентрированы лучшие методические разработки педагогов из разных учебных заведений по изучению литературы и культуры народов Башкортостана, материалы, посвященные литературным контактам и взаимосвязям, чтобы можно было в современных условиях использовать этот опыт в деле воспитания у молодежи бережного отношения к родному языку, чтобы это послужило укреплению дружбы между народами, позволило систематизировать современные методы научной работы в этой отрасли знаний.

В связи с юбилеем была организована работа Всероссийской научно-практической конференции «Актуальные проблемы изучения и преподавания татарской филологии». В ней приняли участие ученые, учителя, аспиранты, магистры, студенты. В центре внимания оказалась деятельность ученых-методистов: профессоров А.Хамитова, С.Сафуанова, Р.Амирова, Х.Лукманова, доцента М.Мулюкова, педагогов, внесших огромный вклад в успешное развитие кафедры татарского языка и литераты. Кроме того, на конференции рассматривались актуальные проблемы современной татарской филологии, вопросы преподавания языка и литературы в условиях многоязычия, особенности изучения региональной литературы, изучение языков в сравнительно-сопоставительном плане, взаимосвязей культур народов Поволжья и Урала, проблемы современной лингвокультурологии.

С большим воодушевлением собравшие приняли известие об открытии научно-образовательного центра «Институт Каюма Насыри». Фестиваль выпускников, мастер-классы учителей, выступление студентов и артистов – все это добавило неповторимые краски в юбилейное мероприятие кафедры татарского языка и литературы.

1-4 ноября в Институте филологии и межкультурной коммуникации имени Льва Толстого Казанского федерального университета была организована работа Международной научно-практической конференции «Татарское языкознание в контексте Евразийской гуманитарной науки». Это мероприятие было посвящено юбилеям таких известных ученых, как А.Р.Тенишев, Д.Г.Тумашева, В.Х.Хаков, Л.З.Шакирова, Ф.М.Хисамова, Ф.Г.Гарипова, А.Ш.Асадуллин, В.Н.Хангильдин, Г.Шараф, Г.Нугайбек, Р.Ф.Шакирова, Ф.Ш.Нуриева. В работе конференции приняли участие ученые, преподаватели и студенты из Болгарии, Финляндии, Турции, Малайзии, Китая, Казахстана, Туркменистана, России (Санкт-Петербург, Москва, Симферополь, Уфа, Майкоп, Чебоксары, Ижевск, Астрахань, Глазов). На обсуждение были вынесены различные теоретические и практические аспекты изучения татарского языка: традиции и инновации в обучении, экология родного языка, роль сравнительного метода, культурных взаимосвязей в изучении языков, в ситуации полилингвальности и др. На Круглом столе в рамках конференции предметом обсуждения ученых стали актуальные вопросы современной орфографии и орфоэпии татарского языка.

5-6 ноября 2016 года в Казани на сцене Татарского академического государственного театра оперы и балета имени М.Джалиля состоялись премьерные концерты фестиваля татарской песни «Узгэреш жиле» («Ветер перемен»). Идея проведения подобного мероприятия с целью поднять та-

тарскую эстраду на новый уровень принадлежала Президенту РТ Рустаму Минниханову. Перед организаторами фестиваля была поставлена задача – способствовать качественному росту татарской популярной музыки и проложить пути для ее интеграции в мировое пространство современной культуры.

Почетными гостями в первый вечер фестиваля стали Президент РТ Рустам Минниханов, экс-президент республики, Государственный Советник Татарстана Минтимер Шаймиев, Председатель Госсовета РТ Фарид Мухаметшин, министр культуры РТ Айрат Сибагатуллин, мэр Казани Ильсур Метшин, а также вся политическая и творческая элита Татарстана.

Для участия в проекте, реализуемом под патронажем Президента РТ и при поддержке Министерства культуры РТ, уже весной 2015 года были отобраны 24 молодых талантливых исполнителя. Среди них – лауреаты международных конкурсов, в том числе участница телевизионного проекта «Голос», выпускницы КФУ Язиля Мухаметова и Зарина Вильданова, а также Алина Шарипжанова, Румия Ниязова, Айдар Сулейманов, Ильвина, Камиль Хайбуллин и др. В их исполнении прозвучали аранжировки татарских народных песен и романсов национальных композиторов, неизменные мелодии и поэтические тексты которых подверглись обработке согласно современным тенденциям в искусстве.

Музыкальным руководителем проекта стал трубач-виртуоз, бэнд-лидер, педагог и телеведущий Вадим Эйленкриг, режиссером-постановщиком – художественный руководитель Государственного камерного музыкального театра «Санкт-Петербургъ Опера» Юрий Александров, оформление сцены и эскизы костюмов были выполнены главным художником московского театра «Новая Опера» Виктором Герасименко. В концерте принял участие знаменитый баянист, академик кинематографических искусств, заслуженный артист РТ Айдар Гайнуллин. На протяжении всего периода подготовки с участниками занимались московские педагоги по вокалу Алексей и Ксения Коробковы и Народная артистка РСФСР и РТ Венера Ганеева. Генеральным продюсером стал директор ТАГТОиБ имени М.Джалиля Рауфаль Мухаметзянов.

16-18 ноября 2016 года на базе Института филологии и межкультурной коммуникации имени Льва Толстого Казанского федерального университета при содействии Министерства образования и науки Республики Татарстан, Института развития образования Республики Татарстан, Межвузовского совета по развитию поликультурного образования при Совете ректоров вузов Республики Татарстан подготовлен и проведен V Международный научно-практический форум «Сохранение и развитие родных языков в условиях многонационального государства: проблемы и перспективы».

В работе форума приняло участие более 400 ученых, педагогических работников и руководителей учреждений образования, сотрудников федеральных, региональных и муниципальных органов управления образованием, научных и других учреждений, связанных с теоретическим и практическим изучением проблем сохранения и развития родных языков и культур. В числе участников форума были также аспиранты, магистранты и студенты высших и средних профессиональных учебных заведений из Республики Татарстан, Мордовии, разных городов РФ – Москвы, Санкт-Петербурга, Екатеринбурга, Ростова-на-Дону, Белгорода, Нижнего Новгорода, Ставрополя, Уфы, Йошкар-Олы, Чебоксар, Симферополя, Якутска, Горно-Алтайска и др., ученые из стран ближнего и дальнего зарубежья: Казахстана, Азербайджана, Армении, Украины, Узбекистана, Туркменистана, Латвии, Финляндии, Чехии, Германии, США, Кубы, Японии, Китая, Вьетнама, Турции, Ирана и др.

V Международный научно-практический форум «Сохранение и развитие языков и культур» способствовал плодотворному обмену информацией и результатами научных исследований между учеными регионов Российской Федерации и стран ближнего и дальнего зарубежья. В ходе его работы были обсуждены актуальные проблемы, связанные с сохранением и развитием языков и культур, культурно-исторической среды, вопросы художественного образования в контексте межкультурного взаимодействия, а также темы, связанные с изучением, распространением и обобщением передового опыта в данных направлениях, среди которых:

– перспективы развития родных языков и культур, языковое планирование и законодательство;
– государственная политика поддержки, сохранения и развития родных языков и культур;
– сравнительно-историческое и сопоставительное изучение языков и культур;

– языковая идентичность в современном поликультурном пространстве: опыт различных республик и стран;

– проблемы подготовки учителей родного языка, языков России и зарубежных стран как иностранных, музыки, хореографии, изобразительного искусства и повышения их квалификации;

– опыт преподавания языков как государственных, родных и иностранных в образовательных учреждениях различного уровня;

– языковая картина мира и проблемы межкультурной коммуникации;

– родные языки как инструмент воспитания патриотизма и толерантности, развития и сохранения духовного и материального наследия народов;

– создание полилингвальной образовательной среды в образовательной организации;

– проблемы сохранения художественно-исторической среды современного города и др.

В представленных на форуме научных материалах отражены новейшие научные достижения и передовой педагогический опыт в области изучения и преподавания языков, литературы, музыки, хореографии и изобразительного искусства.

---

16 ноября в научно-образовательном центре Института Каюма Насыри совместно с Постоянным представительством Республики Татарстан в Санкт-Петербурге и Ленинградской области и Духовным управлением мусульман Санкт-Петербурга и Северо-Западного региона России прошла конференция «Становление и развитие татарского литературного языка». В рамках данной конференции была освещена деятельность выдающихся татарских филологов, внесших большой вклад в становление татарского литературного языка.

С приветственным словом выступили Постоянный представитель Республики Татарстан в Санкт-Петербурге и Ленинградской области Р.Н.Валиуллин и методист Центра «Институт Каюма Насыри» в г. Санкт-Петербурге А.Р.Фахразиева.

Конференция вызвала большой интерес среди татарской общественности города, особенно много было представителей молодежи Санкт-Петербурга и Ленинградской области.

В своем выступлении Постоянный представитель РТ Р.Н.Валиуллин поднял вопросы, касающиеся исторических этапов развития татарского языка и его интеграции в современных условиях, а также добавил: «Развитие татарского языка является надежной гарантией социальной и общественной стабильности в республике».

На конференции была освещена деятельность выдающихся ученых Сагита Хальфина, Каюма Насыри, Галимзяна Ибрагимова, Мирфатыха Закиева, Флеры Сафиуллиной и др.

Сохранение татарского языка и литературы – это фундаментальный и неизбежный интерес татарского народа к своей культуре, своей вере, который должен закладываться с младенчества и поддерживаться на протяжении всей жизни.

---

25 ноября 2016 года в Институте языка, литературы и искусства имени Г.Ибрагимова АН РТ состоялась Всероссийская научно-практическая конференция «Фатих Амирхан: жизнь, творчество, наследие», приуроченная к 130-летию со дня рождения известного классика татарской литературы. В работе конференции принимали участие президент Академии наук РТ М.Х.Салахов, генеральный директор Национального музея РТ Г.Р.Назипова, заведующая Литературным музеем Габдуллы Тукая Г.Ф.Тухватова, научные сотрудники музея, ученые ИЯЛИ имени Г.Ибрагимова и КФУ. В рамках этой конференции был реализован совместный проект между Институтом языка, литературы и искусства имени Г.Ибрагимова АН РТ и Национальным музеем РТ: подготовлено и опубликовано новое издание знаменитой повести Ф.Амирхана «Хаят». Повесть основана на оригинальных текстах, написанных рукой автора в 20 тетрадях, а 6 тетрадей из них – это ранее никогда не издававшееся продолжение повести. Сотрудники Литературного музея Г.Тукая приняли активное участие в подготовке этого издания. Тексты публикуются вместе с факсимиле тетрадных страниц с автографом писателя.

25-28 ноября 2016 г. в Лондоне прошел пятый литературный фестиваль “Open Eurasian Literature Festival & Book Forum”, который способствует продвижению литературы евразийского региона на международном уровне. В мероприятии, получившем статус “культурного моста между Западом и Востоком”, приняли участие 60 писателей из 16 стран мира. Алия Каримова (Россия, Татарстан) стала победителем фестиваля в категории “Литературный перевод”. Поэтесса из Казани перевела стихотворение Нарсулуу Гургубаевой «Куттуу үйгө кабар айтпай, чакыртпай» («Северным ветром нежданным вошла в твой дом») (Кыргызстан).

Материалы подготовлены Н.Н.Шайдуллиной, помощником Государственного Советника Республики Татарстан, А.Х.Ашраповой, кандидатом филологических наук, доцентом Института филологии и межкультурной коммуникации имени Льва Толстого Казанского федерального университета; Э.Х.Кадировой, кандидатом филологических наук, доцентом Института филологии и межкультурной коммуникации имени Льва Толстого Казанского федерального университета; З.Н.Кирилловой, кандидатом филологических наук, доцентом Института филологии и межкультурной коммуникации имени Льва Толстого Казанского федерального университета; С.В.Каркиной, кандидатом педагогических наук, доцентом Института филологии и межкультурной коммуникации имени Льва Толстого Казанского федерального университета.